

تأخیر در زمان صدور گزارش حسابداری

وحید ملایمنی^۱

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۲/۲۵

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۵/۳۱

چکیده

به موقع بودن اطلاعات به عنوان یکی از اجزای مربوط بودن، از عناصر ویژگی‌های کیفی اطلاعات در بیانیه مفاهیم حسابداری مالی شماره ۲ و همچنین به عنوان یکی از محدودیتهای ویژگی‌های کیفی اطلاعات در چارچوب نظری ایران، نشان دهنده اهمیت وافر دستیابی به اطلاعات و گزارشات مالی در بازه زمانی مناسب است. تأخیر در زمان صدور گزارش حسابداری به منزله قصور در ارائه اطلاعات به موقع و کاهش کیفیت اطلاعات گزارش شده است. در این تحقیق تلاش شده است که با بررسی ادبیات نظری تأخیر در زمان صدور گزارش حسابداری و مطالعه مجموعه مقالات داخلی و خارجی منتشر شده از زمان گذشته تاکنون (۱۳۹۳)، عوامل اثرگذار بر تأخیر در زمان صدور گزارش حسابداری را شناسایی کرده و نحوه و میزان اثرگذاری آنها را به تصویر کشید. این تحقیق همچنین سعی دارد با ارائه ادبیات نظری تأخیر در زمان صدور گزارش حسابداری، انگیزه محققان را به تحقیق در این زمینه برانگیزد. بر اساس این تحقیق پیشنهاد می‌گردد که متغیرهای اندکی که در تحقیقات گذشته به عنوان عوامل اثرگذار در تأخیر در زمان صدور گزارش حسابداری آزمون شده‌اند، با جامعه‌های آماری مختلف در تحقیقات آتی مورد آزمون قرار گیرند.

واژه‌های کلیدی: تأخیر در زمان صدور گزارش حسابداری، به موقع بودن، گزارش حسابداری،

گزارشگری مالی.

طبقه‌بندی موضوعی: M41

^۱ دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه فردوسی مشهد، (v_cool67@yahoo.com)

مقدمه

کارایی گزارشگری مالی به عنوان یکی از ویژگی‌های مهم در کیفیت گزارشگری سالانه محسوب می‌شود. کارایی گزارشگری مالی معمولاً در به موقع بودن اطلاعات که از اجزای ویژگی کیفی اطلاعات است، مستتر می‌باشد. با افزایش تأخیر، مفید بودن اطلاعات افشاء شده توسط شرکت‌ها کاهش می‌یابد (بنت هاشم و بنت عبدالرحمان، ۲۰۱۱). همچنین قابلیت اتکا در موازنه با به موقع بودن اطلاعات، در بیانیه مفاهیم شماره ۲ و در چارچوب نظری ایران به عنوان یکی از اجزای اصلی ویژگی‌های کیفی اطلاعات بیان می‌گردد. حسابرسی گزارش‌های مالی از یک سو و ارائه به موقع گزارش‌های مالی حسابرسی شده از سوی دیگر می‌تواند کیفیت مطلوب گزارشگری مالی را به همراه داشته باشد. در این راستا هیأت مدیره سازمان بورس اوراق بهادار تهران با انتشار دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات شرکت‌های پذیرفته شده در بورس مصوب ۱۳۸۶/۰۵/۰۳، این شرکت‌ها را ملزم به ارائه صورت‌های مالی حسابرسی شده تا ۴ ماه پس از پایان سال مالی نموده است.

اشتون و همکاران (۱۹۸۷) فاصله زمانی بین پایان سال مالی تا تاریخ گزارش حسابرسی را به عنوان تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی بیان می‌کنند. این تأخیر سبب خواهد گردید که سهامداران فعلی و آینده شرکت انجام معاملات خود را تا زمان انتشار صورت‌های مالی به تأخیر بیندازند (ان جی و تای، ۱۹۹۴) که این عمل نیز بر روی قیمت سهام شرکت اثر منفی خواهد گذاشت. اواتسو آنساه (۲۰۰۰) به موقع بودن فرآیند حسابرسی را به عنوان یکی از معیارهای به موقع بودن صورت‌های مالی بیان می‌کند. بنابراین مهم است که شرکت‌ها برای به موقع بودن صورت‌های مالی خود به فرآیند حسابرسی نیز توجه داشته باشند.

هدف از ارائه این تحقیق بررسی ادبیات نظری تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی می‌باشد. این تحقیق شامل سه بخش می‌باشد، که در بخش اول ادبیات نظری تحقیق شامل کیفیت گزارشگری مالی و به موقع بودن اطلاعات، قوانین و مقررات موجود در زمینه گزارشگری به موقع، تئوری نمایندگی و به موقع بودن گزارشگری مالی بیان گردیده است. در بخش دوم مطالعات بررسی شده و شواهد و مستندات تجربی ارائه شده است و در نهایت از بحث حاضر نتیجه‌گیری شده است.

مبانی نظری

کیفیت گزارشگری مالی و به موقع بودن اطلاعات مالی

به موقع بودن در چند دهه اخیر به عنوان یکی از ویژگی‌های کیفی اطلاعات از سوی نهادهایی نظیر انجمن حسابداران رسمی آمریکا^۱ (۱۹۷۳)، کمیته رویه‌های حسابداری^۲ (۱۹۷۰) و کمیته استانداردهای حسابداری مالی^۳ (۱۹۷۹) بیان گردیده است. بر اساس چارچوب نظری کمیته استانداردهای حسابداری مالی طی بیانیه مفاهیم شماره ۲ چهار معیار برای مفید بودن گزارش‌های مالی در تصمیمات استفاده‌کنندگان وجود دارد. این معیارها شامل مربوط بودن^۴، قابلیت تأیید^۵، عاری از خطا بودن^۶ و کمیت‌پذیری^۷ می‌باشند. برای آن که گزارش‌های مالی مربوط باشند، می‌بایست اطلاعات حاوی آن دارای ارزش‌های پیش‌بینی‌کنندگی و بازخورد باشند و در برهه زمانی مناسب تهیه گردند (بنت هاشم و بنت عبدالرحمان، ۲۰۱۱).

به موقع بودن به تهیه صورت‌های مالی در بازه زمانی مشخص از سوی نهادهای قانون‌گذار اشاره دارد. هدف از به موقع بودن اطلاعات این است که تصمیم‌گیرندگان را قادر بسازد که به درستی اطلاعات را تجزیه و تحلیل کرده و آینده سرمایه‌گذاری خود را پیش‌بینی نمایند. گزارشگری مالی به موقع برای بازارهایی که به درستی عمل می‌کنند یک ضرورت می‌باشد. این در حالی است که تأخیر در گزارشگری مالی می‌تواند عدم اطمینان در تصمیم‌گیری را افزایش داده و بر بازار تأثیر سوء گذارد (اشتون و همکاران، ۱۹۸۷).

از بعد حسابرسی، استفاده‌کنندگان از گزارش‌های مالی به موقع بودن را به عنوان یکی از عوامل موثر بر کیفیت حسابرسی تلقی مینمایند (العجمی، ۲۰۰۸). لونتیس و کارامانیس (۲۰۰۵) با همین دیدگاه بیان می‌دارند که زمانی که گزارش‌های مالی در وقت معین منتشر گردند، کیفیت حسابرسی افزایش خواهد یافت. زمانی که گزارش‌های مالی در چارچوب زمانی مشخص منتشر می‌گردد، استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی به اطلاعات منتشر شده بیشتر اتکا خواهند کرد. همچنین این اعتقاد وجود دارد که هر چقدر زمان انتشار اطلاعات شرکت طولانی‌تر شود، کیفیت گزارشات پایین خواهد آمد و بالعکس. دلیل این امر هم استفاده از سایر منابع اطلاعاتی توسط استفاده‌کنندگان است که می‌تواند شامل اخبار خوشایندی درباره شرکت نباشد.

تحقیقات صورت گرفته در زمینه گزارشگری به موقع نشان می‌دهد که محدوده زمانی گزارشگری برای کشورهای مختلف متفاوت می‌باشد. اشتون و همکاران (۲۰۰۵) با بررسی یک نمونه ۴۸۸ شرکتی در آمریکا نشان دادند که میانگین تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی در آمریکا ۶۲/۵ روز می‌باشد. احمد (۲۰۰۳) با بررسی شرکت‌های بنگلادش، هند و پاکستان در سال ۱۹۹۸ بیان نمود که میانگین تأخیر در این کشورهای در حال توسعه به ترتیب ۱۶۲، ۹۲ و ۱۴۵ روز می‌باشد. احمد و کامارودین (۲۰۰۳) شرکت‌های بورسی کشور مالزی را در سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۰ مورد بررسی قرار دادند. تحقیق آنها نشان داد که حداکثر تأخیر در این پنج سال بین ۲۲۰ تا ۳۴۱ روز می‌باشد. تا او رینگانا و همکاران (۲۰۰۸) نشان دادند که تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی برای شرکت‌های بورسی کنیا در سال ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶ به ترتیب ۷۴/۵ و ۷۶/۵ روز می‌باشد. عقیفی (۲۰۰۹) حداکثر و میانگین تعداد روزهای تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی شرکت‌های عضو بورس مصر را به ترتیب ۱۱۵ و ۶۷ روز بیان می‌کند. محمد نعیمی و همکاران (۲۰۱۰) با بررسی ۶۲۸ شرکت عضو بورس مالزی در سال ۲۰۰۲ بیان نمودند که حداکثر تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی ۱۹ روز و حداکثر آن ۳۳۲ روز می‌باشد. مرادی و پور حسینی (۱۳۸۸) به بررسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال‌های ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۵ پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که متوسط اجرا و تکمیل عملیات حسابرسی برای شرکت‌های زیانده ۹۵/۷ و برای شرکت‌های سود ده ۸۹/۶ روز می‌باشد. همچنین مدت آن برای شرکت‌های با اظهار نظر مقبول ۸۳/۸ و برای سایر اظهار نظرها ۹۰/۵ روز می‌باشد. در سال ۱۳۹۲ علوی طبری و عارف منش اذعان نمودند که شرکت‌های مورد آزمون آنها به طور متوسط گزارش حسابرسی خود را ۹۸ روز بعد از پایان سال مالی ارائه می‌کنند که کمترین زمان آن ۲۱ روز و بیش‌ترین زمان آن ۱۷۷ روز می‌باشد.

قوانین و مقررات موجود در زمینه گزارشگری به موقع

کمیسیون بورس و اوراق بهادار آمریکا^۸ توجه قابل ملاحظه‌ای به زمان انتشار صورت‌های مالی سالیانه دارد و معتقد است که تأخیر در زمان انتشار صورت‌های مالی سبب کاهش ارزش و بار اطلاعاتی آن خواهد شد. این نهاد برای افزایش کارایی اطلاعات مالی و به موقع بودن زمان انتشار صورت‌های مالی در سال ۲۰۰۷ طی یک قانون، مدت زمان انتشار صورت‌های مالی را از ۹۰ روز به ۶۰ روز کاهش داد (بنت هاشم و بنت عبدالرحمان، ۲۰۱۱).

در ایران نیز شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار طی دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات شرکت‌های پذیرفته شده در بورس، مصوب سوم مرداد ماه ۱۳۸۶، ملزم گردیده‌اند که صورت‌های مالی خود را تا چهار ماه پس از پایان سال مالی افشاء نمایند. بر اساس این دستورالعمل شرکت‌هایی که از ارائه به موقع اطلاعات خودداری ورزند، مطابق با فصل ششم قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران و مقررات انضباطی مربوطه برخورد گردیده و مسئولان تهیه گزارش‌های مالی شرکت به حبس و یا پرداخت نقدی مجازات می‌گردند. این در حالی است که در کشور در حال توسعه مالزی قانونی وجود دارد که بر اساس آن شرکت‌ها ملزم به انتشار صورت‌های مالی خود ظرف ۶ ماه پس از پایان سال مالی می‌باشند و در صورت عدم رعایت آن مجازات شدیدی برای آنها در نظر گرفته شده است (بنت هاشم و بنت عبدالرحمان، ۲۰۱۱).

تئوری نمایندگی و به موقع بودن گزارشگری مالی

رابطه نمایندگی از دیدگاه جنسن و مک‌لینک (۱۹۷۶) به عنوان قراردادی که طی آن چندین مالک و یک شخص خارجی را درگیر می‌نماید، تعریف می‌گردد. بر اساس این قرارداد، نماینده^۹ از جانب مالکانی که اطلاعات اندکی درباره تجارت و یا کنترل شرکت دارند، اختیار و مسئولیت تصمیم‌گیری را به عهده می‌گیرد. وظیفه نماینده ارتقای ارزش سهام شرکت که از طرف مالکان نظارت می‌شود، است. نقش نظارت بسیار حیاتی می‌باشد، چرا که ممکن است نماینده در راستای نفع شخصی خود و به هزینه مالکان حرکت نماید. در این راستا قراردادهای جانبی با نماینده و همچنین حاکمیت شرکتی مناسب می‌توانند سبب همسویی منافع نماینده و مالکان گردد. حاکمیت شرکتی مناسب نه تنها می‌تواند سبب نظارت موثر بر عملکرد نماینده گردد، بلکه می‌تواند باعث اطمینان از کیفیت گزارشگری مالی گردد (بنت هاشم و بنت عبدالرحمان، ۲۰۱۱). لازم به ذکر است که بر اساس بیانیه مفاهیم شماره ۲ اطلاعاتی با کیفیت تلقی می‌گردند که مربوط و به موقع باشند و ارتقای کیفیت گزارشگری از جانب نماینده همراه با کاهش وقفه‌های گزارشگری و بر طرف کردن موانع و پیچیدگی‌های حسابرسی و در نهایت کاهش تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی را به همراه داشته باشند.

پیشینه تحقیق

از نخستین مطالعات در زمینه تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی می‌توان به تحقیق دیر و مک‌هو در سال ۱۹۷۵ بر روی ۱۲۰ شرکت استرالیایی در سال‌های ۱۹۶۷ تا ۱۹۷۱ اشاره کرد. هدف از این مطالعه کشف رابطه‌ای بین ویژگی‌های شرکت و تأخیر در حسابرسی بود. در این تحقیق تنها سه متغیر اندازه شرکت، سال مالی شرکت و سودآوری آزمون گردید. آنها رابطه معناداری بین تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی با سال مالی شرکت و سودآوری آن شناسایی نکردند. این در حالی بود که اندازه شرکت با تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی دارای رابطه معنادار معکوس بوده است. هر چقدر شرکت بزرگتر باشد، منابع بیشتری برای کنترل شرکت و پرداخت حق الزحمه بالاتر برای به کارگیری حسابرسان ماهرتر دارا می‌باشد. حسابرسان ماهر و کنترل بیشتر سبب تکمیل گزارش مالی در وقت مناسب و زمان کمتر خواهد بود.

دیویس و ویتارد (۱۹۸۰) تنها متغیر تأثیرگذار بر روی تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی را اندازه شرکت معرفی می‌کند. آنها متغیرهای آزمون شده در تحقیق دیر و مک‌هو (۱۹۷۵) را بر روی ۱۰۰ شرکت پذیرفته شده در بورس استرالیا آزمون نمودند. آنها بیان می‌کنند که شرکت‌های بزرگتر به منظور کاهش عدم اطمینان در قیمت سهام خود و انتشار به موقع گزارش‌های مالی خود، تمایل به تکمیل زودتر عملیات حسابرسی دارند.

اشتون و همکاران (۱۹۸۷) یک نمونه ۴۸۸ شرکتی در آمریکا را مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیقات آنها نشان داد که تأخیر حسابرسی برای شرکت‌هایی که در گروه شرکت‌های غیر مالی طبقه‌بندی شده‌اند، گزارش حسابرسی آنها مشروط است، پایان سال مالی آنها در دسامبر می‌باشد، عضو بورس اوراق بهادار نیستند، کنترل‌های داخلی ضعیفی دارند، دارای تکنولوژی پردازش داده ضعیف می‌باشند و میزان کار حسابرسی بیشتری پس از پایان سال مالی دارند، به‌طور با اهمیتی بیشتر خواهد بود.

آتیاس و همکاران (۱۹۸۸) مطالعه‌ای بر روی شرکت‌های آمریکایی بین سال‌های ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۴ انجام دادند. آنها به این نتیجه دست یافتند که بین اندازه شرکت و نوع خبر خوب یا بد با به موقع بودن گزارش‌های مالی سالانه رابطه وجود دارد. به طوری که با کنترل کردن متغیر اندازه شرکت، شرکت‌های محابره‌کننده اخبار بد دارای تأخیر بیشتری در گزارشگری مالی بودند. این

در حالی است که آنارت و همکاران (۲۰۰۲) معتقدند که بین تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی و داشتن خبر خوب و یا بد و سود یا زیان رابطه‌ای وجود ندارد. دلیل این امر هم این است که سرمایه‌گذاران قبلاً در گزارش‌های مالی میان دوره‌ای نسبت به سود هوشیار شده‌اند.

احمد (۲۰۰۳) موضوع به موقع بودن گزارشگری سالیانه را بر روی ۵۵۸ گزارش مالی برای شرکت‌های هند، پاکستان و بنگلادش در سال ۱۹۹۸ بررسی نمود. متغیرهای آزمون شده در تحقیق وی شامل اندازه شرکت، علامت سود، وضعیت مالی شرکت، اندازه موسسه حسابرسی و سال مالی شرکت می‌باشند. نتایج تحقیق وی نشان داد که سودآوری و اندازه شرکت در تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی در پاکستان اثرگذار می‌باشد و همچنین اندازه شرکت، عامل تأخیر در هند و پاکستان بوده و در بنگلادش عامل اثرگذار نمی‌باشد.

اواتسو آنساه و لونتیس (۲۰۰۶) به بررسی عوامل اثرگذار در به موقع بودن گزارش سالیانه ۹۵ شرکت غیر مالی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار آتن پرداختند. متغیرهایی که در تحقیق آن‌ها بررسی گردید شامل اندازه شرکت، اقلام استثنایی، تعداد موارد قابل توجه در گزارش سالیانه و نوع حسابرس (این که حسابرس جزء پنج موسسه بزرگ حسابرسی می‌باشد یا خیر) بوده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی برای شرکت‌های بزرگ و شرکت‌هایی که توسط پنج موسسه بزرگ حسابرسی شده‌اند، کمتر می‌باشد. بر اساس نظر آن‌ها شرکت‌های بزرگتر به دلیل نظارت بیشتر توسط سرمایه‌گذاران و مقامات قانون‌گذار، انگیزه بیشتری به کاهش تأخیر دارند.

پارابندری و راستیانا (۲۰۰۷) پنج عامل مجموع درآمد، نسبت بدهی به دارایی‌ها، سود یا زیان، نوع اظهارنظر حسابرس و ویژگی‌های حسابداری شرکت که می‌توانند بر تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی اثر بگذارد را بر روی ۱۱۱ شرکت مالی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار جاکارتا بین سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۴، آزمون نمودند. نتایج تحقیق نشان داد که تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی با مجموع درآمد و سود یا زیان شرکت در رابطه بوده و با نوع اظهارنظر حسابرس و ویژگی‌های حسابداری شرکت دارای رابطه نمی‌باشد. این نتایج با نتایج حاصل از تحقیق عیفی (۲۰۰۹) منطبق می‌باشد.

احمد و کامارودین (۲۰۰۳) شرکت‌های بورسی مالزی را طی سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۰ بررسی نمودند. متغیرهای مورد استفاده آنها شامل مجموع دارایی‌ها، نوع صنعت، علامت سود یا زیان،

اقلام استثنایی، نوع اظهارنظر حسابرس، نوع موسسه حسابرسی، سال مالی شرکت و میزان بدهی شرکت بوده است. از این ۸ متغیر آزمون شده ۶ متغیر نوع صنعت، علامت سود یا زیان، نوع اظهارنظر حسابرس، نوع موسسه حسابرسی، پایان سال مالی و میزان بدهی شرکت، دارای رابطه معنادار با تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی بودند.

چی احمد و عابدین (۲۰۰۸) با اضافه کردن سه متغیر، تعداد شرکت‌های فرعی، تغییر حسابرس و نسبت موجودی مواد و کالا، به متغیرهای مورد آزمون احمد و کامارودین (۲۰۰۳) به بررسی رابطه این متغیرها با تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی در شرکت‌های بوری و فرابوری کشور مالزی در ۳۱ دسامبر سال ۱۹۹۳ پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که بیشترین تأخیر در آن زمان ۴۴۲ روز است که این میزان تأخیر، نسبت به کشورهای توسعه یافته نظیر آمریکا، کانادا و نیوزیلند بسیار زیاد می‌باشد. اما با این وجود نتایج کسب شده در این تحقیق با مطالعات صورت گرفته بر روی شرکت‌های کشورهای غربی سازگار بود.

هر دو تحقیق صورت گرفته توسط حسین و تیلور (۱۹۹۸) در بنگلادش و احمد و کامارودین (۲۰۰۳) در مالزی نشان می‌دهد که نوع حسابرس می‌تواند باعث کاهش در تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی گردد. دلیل این امر هم اینگونه بیان شده است که انتظار بر این است که موسسات بزرگ حسابرسی عملیات حسابرسی را کاراتر، اثربخش‌تر و در زمان مناسب انجام دهند، زیرا آنها دارای منابع بیشتری نظیر کارکنان خوب و با تجربه می‌باشند. این در حالی است که عیفی (۲۰۰۹) به وجود چنین رابطه‌ای در شرکت‌های مصری دست نیافته است و دلیل آن را نیز بیان نموده است.

شکری و نلسون (۲۰۱۱) به بررسی عوامل تأثیرگذار در زمان صدور گزارش حسابرسی در کشور مالزی پرداختند. آنها فرضیه‌های زیر را برای ۳۰۰ شرکت بزرگ^{۱۰} از شرکت‌های موجود در بورس اوراق بهادار مالزی در بوته آزمایش قرار دادند:

۱. بین تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی و استقلال هیأت مدیره رابطه معکوس برقرار است.
۲. بین تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی و تعداد جلسات تشکیل شده کمیته حسابرسی رابطه معکوس برقرار است.

۳. بین تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی و صلاحیت کمیته حسابرسی رابطه معکوس برقرار است.

۴. بین تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی و نوع موسسه حسابرسی رابطه معکوس برقرار است.

۵. بین تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی و نوع اظهارنظر حسابرس رابطه معکوس برقرار است.

۶. بین تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی و عملکرد شرکت رابطه معکوس برقرار است.

نتایج این تحقیق نشان داد که تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی به صورت با اهمیت متأثر از نوع موسسه حسابرسی، نوع اظهارنظر حسابرس و عملکرد شرکت می‌باشد و با استقلال هیأت مدیره، اندازه کمیته حسابرسی و تعداد جلسات تشکیل شده این کمیته و در نهایت صلاحیت کمیته حسابرسی هیچگونه رابطه معناداری ندارد.

الغانم و حجازی (۲۰۱۱) در تحقیق خود به بررسی عواملی که سبب تأخیر در زمان امضای گزارش حسابرسی می‌گردند، پرداختند. در این تحقیق همانند بسیاری از تحقیقات در این زمینه تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی، فاصله زمانی بین پایان سال مالی و زمان امضای گزارش حسابرسی تعریف گردیده است. آنها با بررسی ۱۴۹ شرکت فعال در بورس اوراق بهادار کویت در سال ۲۰۰۶ و ۱۷۷ شرکت در سال ۲۰۰۷ به این نتیجه دست یافتند که اندازه شرکت با تأخیر در زمان گزارش حسابرسی دارای رابطه معکوس می‌باشد. آنها در تحقیق خود بیان مینمایند که بین نوع صنعت، درجه اهرم یا ریسک شرکت، درجه تغییر در سود هر سهم^{۱۱}، نوع موسسه حسابرسی و نقدینگی شرکت با تأخیر در گزارش حسابرسی هیچ گونه رابطه معناداری وجود ندارد.

وی^{۱۲} (۲۰۱۲) به بررسی عواملی که سبب تأخیر در صدور گزارش حسابرسی در کشور چین می‌شود، پرداخت. طی این تحقیق مشخص گردید که عواملی نظیر ریسک حسابرسی، پیچیدگی حسابرسی و تخصص و مهارت حسابرسان با طولانی شدن زمان صدور گزارش دارای رابطه معنادار می‌باشد. به طوری که هر چقدر سطح ریسک حسابرسی و پیچیدگی کار حسابرسی بالاتر باشد و مهارت حسابرسان پایینتر، گزارش حسابرسی با تأخیر بیشتری صادر خواهد گردید.

در طول این تحقیق همچنین مشخص گردید که تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسان، احتمال اعلام گزارش‌های نامطلوب از سوی حسابرسان را بالا خواهد برد.

پور علی و همکاران (۲۰۱۳) عوامل اثرگذار بر تأخیر حسابرسی را مورد بررسی قرار دادند. در این راستا ۱۳۹۷ گزارش مالی که توسط شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی بین ۲۰۰۴ الی ۲۰۱۰ صادر گردیده بود، به عنوان نمونه آماری در نظر گرفته شد. فرضیه‌های این تحقیق به شرح زیر بیان گردید:

۱. بین تأخیر در حسابرسی و اندازه شرکت رابطه معکوس برقرار است.
 ۲. بین تأخیر در حسابرسی و تغییر در سود هر سهم رابطه معکوس برقرار است.
 ۳. بین تأخیر در حسابرسی و صنعت شرکت (این که صنعت شرکت مالی و یا غیر مالی باشد) رابطه مستقیم برقرار است.
 ۴. بین تأخیر در حسابرسی و این که شرکت اقلام استثنایی داشته باشد یا خیر، رابطه مستقیم برقرار است.
 ۵. بین تأخیر در حسابرسی و اظهار نظر حسابرس رابطه مستقیم برقرار است.
 ۶. بین تأخیر در حسابرسی و نسبت بدهی رابطه معکوس برقرار است.
- نتایج تحقیق نشان داد که به استثنای رابطه نسبت بدهی با تأخیر حسابرسی (فرضیه ششم)، سایر فرضیه‌ها مورد تأیید قرار می‌گیرد.

لمبرت و همکاران (۲۰۱۳) به بررسی رابطه تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرس و کیفیت سود پرداختند. هدف از انجام این تحقیق مشخص شدن این موضوع بود که پس از اعمال یک قانون جدید از سوی بورس اوراق بهادار آمریکا^{۱۳} مبنی بر کاهش فرجه زمانی برای صدور گزارش حسابرسی از ۹۰ روز پس از پایان سال مالی به ۶۰ الی ۷۵ روز پس از پایان سال مالی، آیا کیفیت سود تغییر خواهد کرد یا خیر؟ بر این اساس تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرس از پایان سال مالی تا تاریخ امضای گزارش حسابرسی لحاظ و کیفیت سود نیز میزان اقلام تعهدی اختیاری در نظر گرفته شد. آنها با بررسی ۶۶۸ شرکت در بازه زمانی ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۷ به این نتیجه رسیدند که با کاهش تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی، کیفیت سود کاهش می‌یابد. با

توجه به این که کاهش تأخیر، سبب بهبود به موقع بودن گزارش می‌شود و از طرفی نیز کاهش کیفیت سود، سبب کاهش قابلیت اتکای گزارش می‌شود، در خصوص تأثیر این قانون بر کیفیت افشاء، تحقیق آنها ساکت میماند.

شاید از جمله اولین تحقیقات صورت گرفته در این حوزه در ایران بتوان به تحقیق اعتمادی و یارمحمدی با عنوان بررسی عوامل موثر بر گزارشگری میان دوره‌ای به موقع در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار در سال ۱۳۸۲ اشاره کرد. در این تحقیق ۴۰ شرکت بورسی در سال‌های ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۹ مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که از میان متغیرهای اندازه شرکت، سودآوری، پیچیدگی عملکرد، سابقه شرکت در بورس، ترکیب مالکیت و میزان معاملات سهام شرکت در بورس، تنها میزان معاملات بر سرعت گزارشگری میان دوره‌ای اثرگذار می‌باشد.

بدری و علیخانی دهقی (۱۳۸۵) تحقیقی را با عنوان بررسی عوامل موثر بر طولانی شدن انتشار گزارش حسابرسی انجام داد. ایشان در این تحقیق تأثیر چند عامل از عواملی را که موجب طولانی شدن زمان انتشار گزارش حسابرسی میشود (فاصله زمانی بین پایان سال مالی و تاریخ گزارش حسابرسی) را در قلمرو زمانی ۱۳۸۳ و قلمرو مکانی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مورد بررسی قرار دادند. عوامل مورد بررسی به تفکیک عملیات بستن دفاتر صاحبکار^{۱۴} و عملیات حسابرسی سالانه، بعد از بستن دفاتر^{۱۵} مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج تحقیق مزبور با توجه به عوامل اندازه شرکت، سود ده یا زیانده بودن شرکت، سابقه عضویت شرکت در بورس اوراق بهادار، نوع صنعت، پایان سال مالی شرکت و نسبت بدهی شرکت و بر اساس تفکیک تأثیر آنها بر عملیات بعد از بستن دفاتر و عملیات حسابرسی بعد از بستن دفاتر، نشان میدهد که طولانی تر شدن زمان انتشار گزارش حسابرسی با اندازه شرکت، سود (زیان) ده بودن شرکت، مالی یا غیر مالی بودن شرکت و تاریخ پایان سال مالی رابطه معنادار دارد، اما زمان انتشار گزارش حسابرسی با نسبت بدهی و سابقه عضویت در بورس اوراق بهادار رابطه معناداری ندارد.

برزیده و معیری (۱۳۸۵) عوامل موثر بر به موقع بودن گزارش حسابرسی را برشمردند. آنها جهت بیان متغیر به موقع بودن گزارش حسابرس از تعداد روزهای موجود بین تاریخ پایان سال مالی تا تاریخ گزارش حسابرسی استفاده نموده و با بررسی یک نمونه ۲۳۳ شرکتی از

شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار بین سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ ارتباط بین تأخیر در ارائه گزارش حسابداری با اندازه شرکت، سودآوری شرکت، ریسک مالی شرکت، حسابداری و تاریخ پایان سال مالی را مورد آزمون قرار دادند. نتایج یافته‌های آنها نشان داد که میانگین تأخیر در ارائه گزارش حسابداری حدود ۸۴ روز بوده و این تأخیر برای شرکت‌هایی که پایان سال مالی آنها ۲۹ اسفند ماه می‌باشد، نسبت به سایر شرکت‌ها بیشتر است. همچنین چهار عامل دیگر در بروز تأخیر مورد تأیید قرار نگرفت.

صادقی حسن آبادی (۱۳۸۸) در تحقیقی عوامل تأثیرگذار بر زمان صدور گزارش حسابداری را مورد بررسی قرار داد. فرضیه‌های این تحقیق عبارتند از:

۱. بین زمان صدور گزارش حسابداری و نوع گزارش حسابداری رابطه معناداری وجود دارد.
۲. بین زمان صدور گزارش حسابداری و وجود بدهیهای احتمالی رابطه معناداری وجود دارد.
۳. بین زمان صدور گزارش حسابداری و وجود اقلام غیر مترقبه در صورت سود و زیان رابطه معناداری وجود دارد.
۴. بین زمان صدور گزارش حسابداری و وجود سهامدار عمده رابطه معناداری وجود دارد.
۵. بین زمان صدور گزارش حسابداری و وجود سابقه همکاری بین حسابداری و صاحبکار رابطه معناداری وجود دارد.

یافته‌های تحقیق نشان داد که نوع گزارش حسابداری طی همه سال‌های مورد بررسی به شکلی معنادار بر تاریخ گزارش حسابداری تأثیرگذار است، همچنین متغیر سهامدار عمده و هر دو متغیر بدهی‌های احتمالی و تغییر حسابداری به ترتیب طی سه و یک سال از دوره مورد بررسی بر تاریخ گزارش حسابداری تأثیر معنادار داشته است. اقلام غیر مترقبه نیز رابطه‌ای معناداری با تاریخ گزارش حسابداری را نشان داد.

مهدوی و جمالیان پور (۱۳۸۹) به بررسی عوامل موثر بر سرعت گزارشگری مالی ۲۷۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۷۸ لغایت ۱۳۸۷ پرداخته‌اند. از اختلاف زمانی میان تاریخ پایان سال مالی و تاریخ ارائه گزارش‌های مالی حسابداری شده سالانه، به عنوان معیاری برای سرعت گزارشگری مالی و از نسبت‌های مالی، متغیر اندازه شرکت و

نسبت سرمایه‌گذاری مجدد سود جاری، به عنوان عوامل موثر بر سرعت گزارشگری استفاده شده است. به منظور انجام تحقیق، از تکنیک‌های آماری کروسکال-والیس، مقایسه میانه‌ها، تجزیه و تحلیل رگرسیونی و مقایسه چولگی و کشیدگی استفاده شد. با توجه به نتایج حاصله، هیچ یک از متغیرها دارای توزیع نرمال نبودند، بنابراین، از تکنیک‌های ناپارامتریک استفاده گردید. افزون بر این، شرکت‌ها با سرعت گزارشگری مختلف دارای نسبت‌های مالی و غیر مالی متفاوتی هستند. همچنین، سرعت گزارشگری مالی در صنایع مختلف، متفاوت بود. سرعت گزارشگری مالی در طی سال‌های مورد مطالعه به طور میانگین بیشتر شده است. اکثر نسبت‌های مالی و غیر مالی مورد بررسی با سرعت گزارشگری مالی رابطه معنادار آماری داشتند. همچنین، نتایج تحقیق نشان داد که با استفاده از نسبت‌های مالی و غیر مالی می‌توان به مدل‌های معناداری برای پیش‌بینی سرعت گزارشگری مالی دست یافت.

خدایم‌رادی و همکاران (۱۳۹۲) با تمرکز بر گزارشگری مالی میان دوره‌ای به بررسی تأخیر در گزارشگری پرداختند. آنها فاصله زمانی بین پایان مهلت مقرر بورس تا زمان ارائه گزارش‌های مالی میان دوره‌ای ۶ ماهه حسابرسی شده شرکت به بورس را به عنوان تأخیر در زمان گزارشگری مالی در نظر گرفته و رابطه آن با عواملی نظیر اندازه شرکت، سابقه شرکت در بورس اوراق بهادار، میزان سودآوری، حجم معاملات سهام، رشد در سود عملیاتی، ساختار سرمایه و صنعت را مورد آزمون قرار دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که از میان متغیرهای مورد بررسی متغیر قدمت یا سابقه در بورس و نوع صنعت برای پیش‌بینی رفتار گزارشگری شرکت‌ها قابل اتکا می‌باشد. شرکت‌هایی که قدمت بیشتری دارند، از تأخیر کمتری در ارائه گزارش‌های میان دوره‌ای خود برخوردار هستند. سایر متغیرها نیز تأثیری بر تأخیر نداشتند.

علوی طبری و عارف منش (۱۳۹۲) رابطه تخصص صنعت حسابرس با تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی را در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بین بازه زمانی ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۹ مورد بررسی قرار دادند. در مطالعه آنها، فاصله زمانی بین پایان سال و تاریخ گزارش حسابرسی به عنوان شاخصی از تأخیر در گزارش حسابرسی مد نظر قرار گرفت و تخصص حسابرس در صنعت با استفاده از رویکرد سهم بازار اندازه‌گیری گردید. این مطالعه که با استفاده از تجزیه و تحلیل رگرسیون چندگانه و کنترل عوامل تعیین‌کننده تأخیر صورت پذیرفت، نشان داد که تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی در شرکت‌هایی که توسط حسابرس متخصص صنعت،

حسابرسی شده‌اند، کوتاه‌تر است. آنها همچنین متغیرهای اندازه شرکت، زیانده بودن شرکت، نسبت کل بدهیها به کل داراییها، تعداد شرکت‌های تابعه و دوره تصدی حسابرس را به عنوان متغیرهای کنترلی مورد آزمون قرار دادند.

نتیجه‌گیری

به طور خلاصه این تحقیق نشان می‌دهد که عوامل و متغیرهایی می‌تواند بر به موقع بودن گزارش‌های مالی اثر بگذارد. در این تحقیق متغیرهای اندازه شرکت، سودآوری، سال مالی شرکت، میزان بدهی و اهرم مالی، نوع صنعت، نوع اظهارنظر حسابرس، نوع موسسه حسابرسی، اقلام استثنایی، تعداد شرکت‌های فرعی و نوع اخبار شرکت (سیگنال‌های مخابره شده توسط شرکت) چه خوب و چه بد و... به عنوان عوامل اثرگذار در تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی مورد بحث و بررسی قرار گرفت. از میان متغیرهای بیان گردیده متغیرهای اندازه شرکت، سودآوری، نوع صنعت شرکت، اندازه حسابرس و نوع اظهارنظر حسابرس در تحقیقات مختلف بیشتر مورد توجه محققان بوده است.

بر اساس بررسی ادبیات نظری تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی، پیشنهاد می‌گردد که متغیرهای اندکی که در تحقیقات گذشته مورد استفاده قرار گرفته است، باز هم در تحقیقات آتی و با جامعه‌های آماری متفاوت آزمون گردند. علت این امر، این است که در طول زمان ممکن استگرایش‌ها و ویژگی‌های متغیرهای مختلف تغییر نماید و بر اساس آن تغییرات اساسی در نتایج تحقیقات صورت پذیرد. همچنین می‌توان رابطه تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی با متغیرهای مربوط به ساختار سرمایه و یا تمرکز مالکیت مورد آزمون قرار گیرد. لازم به ذکر است که عقیفی (۲۰۰۹) در تحقیق خود بیان می‌کند که با تمرکز مالکیت تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی کاهش خواهد یافت. در نهایت باید بیان نمود که بررسی رابطه تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی با متغیرهای کلان اقتصادی، شرایط سیاسی کشور^{۱۶} و همچنین تغییر استانداردهای حسابداری و حسابرسی می‌تواند ایده تازه‌ای در خصوص مطالعات آتی در این زمینه باشد.

پی نوشت

۱ AICPA	۲ APB
۳ FASB	۴ Relevance
۵ Verifiability	۶ Free from Bias
۷ Quantifiability	۸ Securities and Exchange Commissions
۹ Agent	۱۰ ملاک بزرگی مجموع دارایی‌های شرکت در نظر گرفته شده است.
۱۱ EPS	۱۲ Wei
۱۳ Security and Exchange Committee	۱۴ Client Cycle Time
۱۵ Firm Cycle Time	۱۶ مثلاً شرایط قبل و بعد از اعمال تحریم‌های سنگین علیه کشور یا شرایط قبل و بعد از تغییر دولت‌ها

منابع

- اسکندر، هدی. (۱۳۹۱). *تئوری حسابداری*، ناشر: مکتب ماهان. چاپ اول.
- اعتمادی، حسین و یار محمدی، اکرم. (۱۳۸۲). بررسی عوامل موثر بر گزارشگری میان دوره ای به موقع در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، شماره دوم، ۸۷ - ۹۹.
- بدری، احمد و علیخانی، حسین. (۱۳۸۵). عوامل موثر بر تأخیر انتشار گزارش‌های حسابرسی با تجزیه فرآیند به CCT و FCT. *پیام مدیر*، شماره ۲۱ و ۲۲، ۸۳ - ۱۱۸.
- برزیده، فرخ و معیری، مرتضی. (۱۳۸۵). عوامل موثر بر به موقع بودن گزارش حسابرسی. *مطالعات حسابداری*، شماره ۱۶، ۴۳ - ۶۹.
- خداامردی، سعید و شیخ، محمد جواد و ابریشمی موحد، محمد مهدی. (۱۳۹۲). بررسی عوامل موثر بر تأخیر گزارش گری مالی میان دوره‌ای (مطالعه تجربی: بورس اوراق بهادار تهران). *تحقیق‌های تجربی حسابداری*، شماره ۱۰، ۷۱ - ۸۸.
- صادقی حسن آبادی، حسن. (۱۳۸۸). عوامل تأثیرگذار بر زمان صدور گزارش حسابرسی. *پایان نامه مقطع ارشد حسابداری، دانشکده حسابداری و مدیریت دانشگاه علامه طباطبائی*.
- علوی طبری، سید حسین و عارف منش، زهره. (۱۳۹۲). بررسی رابطه تخصص صنعت حسابرس و تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *مجله دانش حسابداری*، شماره ۱۴، ۷ - ۲۶.

مرادی، مهدی و پور حسینی، سید مهدی. (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین برخی ویژگی‌های مالی و غیر مالی و مدت زمان اجرا و تکمیل عملیات حسابداری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *تحقیقات حسابداری و حسابرسی، شماره اول، ۱۶۸ - ۱۸۵*.

مهدوی، غلامحسین و جمالیان پور، مظفر. (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر سرعت گزارشگری مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *مجله تحقیقات‌های حسابداری مالی، شماره چهارم، ۸۹ - ۱۰۸*.

- Afify, H. A. E. (2009). Determinants of audit report lag: Does implementing corporate governance have any impact? Empirical evidence from Egypt. *Journal of Applied Accounting Research, 10 (1)*, 56-86.
- Ahmad, R. A. R. and Kamaruddin, K. A. (2003). Audit delay and the timeliness of corporate reporting: Malaysian evidence. *Working paper, MARA University of Technology, Shah Alam*.
- Ahmed, K. (2003). The timeliness of corporate reporting: a comparative study of South Asia. *Advances in International Accounting, 16*, 17-43.
- Al-Ajmi, J. (2008). Audit and reporting delays: Evidence from an emerging markets. *Advances in Accounting, Incorporating Advances in International Accounting, 24*, 217-236.
- Al-Ghanem, Wafa, Hegazy, Mohamed (2011). An empirical analysis of audit delays and timeliness of corporate financial reporting in Kuwait. *Eurasian Business Review Volume 1*, 73-90.
- Annaert, J. , De Ceuster, M. , Polfliet, R. and Van Campenhout, G. (2002). To be or not to be ... 'too late': The case of the Belgian semi-annual Earnings announcements. *Journal of Business Finance and Accounting, 29 (3&4)* , 477-495.
- Ashton, R. H. , Willingham, J. J. and Elliott, R. K. (1987). An empirical analysis of audit delay. *Journal of Accounting Research, 25 (2)* , 275-92.
- Atiase, R. K. , Bamber, L. S. and Tse, S. (1988). Timeliness of financial reporting, the firm size effect, and stock price reactions to annual earnings announcements. *Contemporary Accounting Research, 5 (2)* , 526-552.
- Binti Hashim, Ummi Junaidda, Binti Abdul Rahman, Rashidah (2011). Reviewing the literature on audit report lag and corporate governance. *Bureau of Research and Consultancy*.
- Che-Ahmad, A. and Abidin, S. (2008). Audit delay of listed companies: A case of Malaysia. *International Business Research, 1 (4)* , 32-39.
- Davies, B. and Whittred, G. P. (1980). The association between selected corporate attributes and timeliness in corporate reporting: further analysis. *Abacus, June*, 48-60.
- Dyer, J. D and A. J. McHugh. (1975). The timeliness of the Australian annual report. *Journal of Accounting Research, Autumn*, 204-219.
- Hossain, M. A. and Taylor, P. J. (1998). An examination of audit delay: evidence from Pakistan. *Working paper. Retrieved 12 June 2010 from www3. bus.osaka-cu. ac.jp/pira98archivespdfs64. pdf*.

- Jensen, M. C. and W. H. Meckling. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3 (4) , 305-360.
- Lambert, Tamara A, Jones, Keith L, Brazel, Joseph F. (2013). Unintended consequences of accelerated filings: Are involuntary reductions in audit delay associated with reductions in earnings quality?. *ssrn*. 963402.
- Leventis, S. , and Caramanis, C. (2005). Determinants of audit time as a proxy of audit quality. *Managerial Auditing Journal*, 20, 460-478.
- Mohamad Naimi, M. N. , Rohami, S. and Wan-Hussin, W. N. (2010). Corporate Governance and Audit Report Lag in Malaysia. *Asian Academy of Management Journal of Accounting and Finance*, Vol. 6, No. 2.
- Ng, P. H. and Tai, Y. K. (1994). An empirical examination of the determinants of audit delay in Hong Kong. *British Accounting Review*, 26, 43-59.
- Owusu-Ansah, S. (2000). Timeliness of corporate financial reporting in emerging capital markets: Empirical evidence from the Zimbabwe Stock Exchange. *Accounting and Business Research*, 30, 241-254.
- Owusu-Ansah, S. and Leventis, S. (2006) Timeliness of corporate annual financial reporting in Greece, *European Accounting Review*, 15, 273-287.
- Pourali, Mohammad Reza, Jozi, Mahshid, Heydari Rostami, Keramatollah, Taherpour, Gholam Reza, Niazi, Faramarz (2013). Investigation of effective factors in audit delay: Evidence from Tehran Stock Exchange (TSE). *Research Journal of Applied Sciences, Engineering and Technology*, 405-410.
- Prabandari, J. D. M and Rustiana (2007). Beberapa faktor yang berdampak pada perbedaan audit delay. *Kinerja*, 11 (1) , 27-39.
- Shukeri, Siti Norwahida, Puat Nelson, Sherliza (2011). Timeliness of annual audit report: some empirical evidence from Malaysia. *Entrepreneurship and Management International Conference (EMIC 2) 2011, Kangar, Perlis Malaysia*.
- Tauringana, V. , Kyeyune, M. F and Opio P. J. (2008). Corporate governance, dual language reporting and the timeliness of annual reports on the Nairobi Stock Exchange. *Research in Accounting in Emerging Economies*, 8, 13-37.
- Wei, Luo (2012). Determinants and implications of audit reporting lags in China. *A thesis for Degree of Master of Philosophy in Business. Lingnan University*